DOI: http://dx.doi.org/10.30970/meu.2023.50.0.5008

УДК 338.43:330.35.01(477)
JEL E23; L23; L66; O13; Q17

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Світлана Урба[1], Оксана Сенишин[2]

Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18
[1]e-mail: svitlana.urba@lnu.edu.ua, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1778-8845
[2] e-mail:oksana.senyshyn@lnu.edu.ua, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5089-2591

Анотація. *У статті розглядається специфіка та необхідність дослідження проблем розвитку агробізнесу в Україні. Варто зазначити, що важливим показником для вимірювання масштабів розвитку сільського господарства є ресурсний потенціал. Земельно-ресурсний потенціал України вважається основною основою національної економіки, головним фактором виробництва якої є сільське господарство. Автор наголошує, що рослинництво є важливою галуззю сільського господарства, яка сьогодні має особливі характеристики, що проявляються високою конкурентоспроможністю. За даними опитування, тваринницька галузь перебуває в стадії помірного занепаду. Причина в тому, що закупівельні ціни на тваринницьку продукцію є нестабільними та низькими, і неможливо досягти стабільного прибуткового виробництва. Недостатня фінансова підтримка та обмежений доступ до кредитних ресурсів, що призводить до певних труднощів у розвитку галузі тваринництва. Це обмежує інтенсивний розвиток виробництва та впровадження сучасних технологічних розробок. Здійснена оцінка впливу війни на стан розвитку аграрного сектору економіки України. Внаслідок фізичного руйнування аграрних підприємств в зоні ведення бойових дій спрогнозовано втрата до 30% поголів'я тварин. Окрім того, залишилися невирішеними виклики, які були актуальними ще до початку війни: складність підключення до інженерних мереж, захисні бар'єри при виході на ринки зарубіжних країн, незавершений процес адаптації законодавства до норм ЄС окремих сферах, проблеми з блокуванням податкових накладних, невідповідність потужностей щодо доставці аграрної продукції зростаючим потребам аграрних товаровиробників.*

Ключові слова: *аграрний бізнес, сільське господарство, рослинництво, тваринництво, рентабельність агропродукції, вплив військових дій.*

Постановка проблеми. Україна належить до країн, наявний потенціал яких підтверджує можливість розвитку агробізнесу. Аграрний сектор є одним із найважливіших секторів національної економіки, його стратегічна роль виражається у його внеску у формування продовольчої безпеки та національної незалежності,

© Світлана Урба, Оксана Сенишин, 2023

розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків сільськогосподарської продукції, розширення масштабів сільськогосподарського виробництва. Експортний потенціал економіки. Вітчизняні сільськогосподарські підприємства разом з аграрним сектором вважаються джерелом потужних ресурсних резервів та підвищення ефективності національної економіки. Крім того, існуючі структурно-функціональні параметри сільського господарства беруть активну участь у забезпеченні збалансованості економічної, соціальної та екологічної сфер країни, сприяючи підвищенню рівня добробуту сільського населення та формуванню можливостей його зайнятості. Управління та сталий розвиток сільської економіки як окремих організацій.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження проблем розвитку вітчизняного аграрного бізнесу набули широкого поширення в наукових працях таких провідних учених, як: Б. Данилишина [1], М. Долішнього [2], В. Гейця [3], О. Кундицького [4], Є. Майовця, О. Сенишин [4], С. Урби [5] та ін. Водночас, враховуючи численні дослідження науковців у розвитку проблематики вітчизняного аграрного бізнесу саме в умовах військових дій в Україні, такі виклики залишаються актуальними і потребують подальшого аналізу.

Постановка завдання. Метою наукової статті є дослідження проблематики розвитку аграрного бізнесу в Україні через призму військових дій.

Методи дослідження. У науковій статті використано такі методи дослідження: зокрема, метод аналітики – використано при аналізі статистичних даних, що характеризують структуру сільськогосподарських угідь, структуру виробництва, динаміку рентабельності агропродукції в Україні; методика узагальнення – застосована при розробленні алгоритму оцінки впливу війни на стан розвитку вітчизняного аграрного сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. За підсумками господарювання 2021 року частка аграрного господарства в загальній структурі валового внутрішнього продукту (ВВП) України є найвищою серед усіх галузей економіки і сягає 10,6%. Для порівняння в країнах ЄС частка сільського господарства у структурі сукупного ВВП складає 1,3% [6]. У секторі було зайнято 17,3 % населення від зайнятого в економіці держави. Якщо порівнювати із іншими сферами економіки, то у промисловості було зайнято 14,8 %, у оптовій та роздрібній торгівлі – майже 23,1 %, у будівництві – лише 4,4 %. Відтак, у аграрному секторі використовувалося 3,3 % основних засобів, частка капітальних інвестицій перевищила 9,3 %, а частка продукції аграрного сектора у структурі національного експорту склала 40,7 % (27,7 млрд дол. США) [7].

Варто зазначити, що до початку тотальної війни аграрний сектор в останні роки характеризувався стійким зростанням на 5-6% на рік. Аграрний сектор і агробізнес є одними з лідерів у світі з виробництва окремих видів продуктів харчування, забезпечуючи торгівлю, еквівалентну 6% світового споживання калорій. Україна займала лідерські позиції у міжнародній торгівлі завдяки таким сільськогосподарським культурам, як: олія соняшникова (перше місце у світі), ріпак та ячмінь (третє та четверте місця відповідно), а також іншою продукцією. Торгівля аграрною продукцією та продовольчими товарами забезпечувала Україні щорічні надходження, обсягом 22 млрд. дол. США та становила 41% усього експорту.

Важливим показником для оцінки масштабів розвитку сільського господарства є його ресурсний потенціал. Земельно-ресурсний потенціал України вважається основною основою національної економіки, головним фактором виробництва якої є сільське господарство. Але через те, що суспільні виробничі відносини, особливо земельні, несумісні з потребами сталого розвитку сільського господарства, сучасний

розвиток і ефективність сільськогосподарського виробництва не відповідають потенційним можливостям його основного ресурсу – землі. Передбачає взаємну координацію факторів екологічного, економічного та соціального розвитку. В Україні домінують земельні ресурси сільськогосподарського призначення (рис. 1).

Рис. 1. Структура сільськогосподарські угіддя України на початок 2020 р.

Джерело: побудовано автором за [7, с. 306]

За даними Державної служби статистики України загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні на початок 2021 року дорівнювала 41310,9 тис. га (з неї 41310,9 тис. га – рілля), що становить 79,3 % від загальної площі території держави [7, с. 61]. У структурі площ сільськогосподарських угідь 79,3 % займає рілля, 17,7 % – пасовища, 5,5 % – сіножаті, багаторічні насадження – 2,1% та перелоги – 0,4%.

Результати аналізу макроекономічних особливостей функціонування і розвитку вітчизняного сільського господарства підтверджують про високу залежність національної економіки від розвитку цієї сфери.

Важливою галуззю сільського господарства, яка на сьогодні володіє особливими специфічним властивостям, що виражаються у високій конкурентоспроможності, є рослинницька, для ефективного функціонування та розвитку якої історично сформовані усі необхідні передумови. Галузь рослинництва володіє стратегічним потенціалом, яке полягає у виробництві продукції для задоволення потреб у продовольчих товарах для населення, накопиченні сировинної бази для переробної галузі, а також кормів для тваринництва.

У 2021 році виробництво сільського господарства в Україні зросло на 14,4% порівняно з попереднім роком. З них виробництво сільськогосподарських підприємств за 12 місяців зросло на 19,2%, а в господарствах населення – на 5,5%. Виробництво продукції рослинництва зросло на 19,9%, тваринництва – зменшилось на 4,4%.

Варто зазначити, що у 2015 році продукція рослинництва становила 70,3% від загальної структури виробництва різних господарств у порівнянних цінах, а у 2021 році становитиме 84,1%, або 13,8 в.п. Перевищено відповідні показники 2015 року (рис. 2).

Зазначимо, що це найвищий показник питомої ваги продукції галузі упродовж 2015–2021 років. Збільшення частки продукції рослинництва відбулося за рахунок суттєвого збільшення посівів товарних культур у 3,4 раза, виробництва зернових і зернобобових культур, картоплі, овочів і плодів – у 2,6 раза.

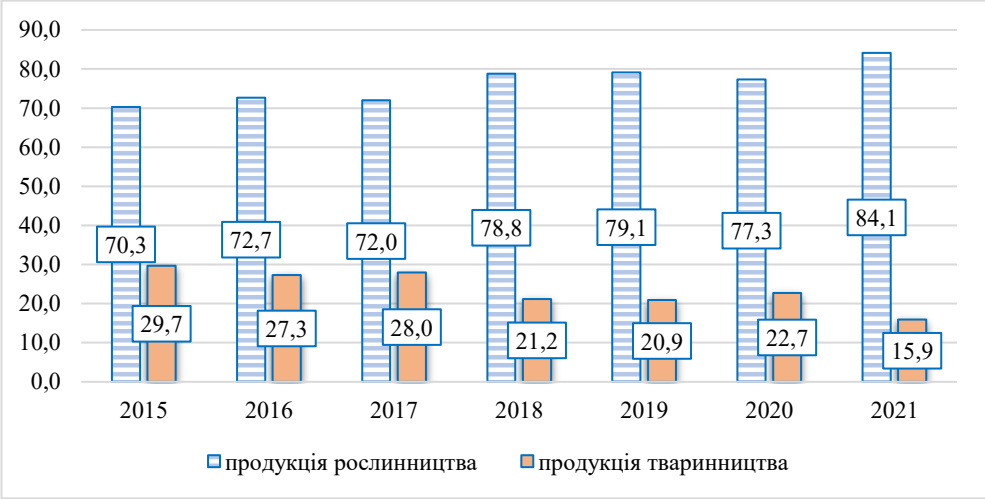

Рис. 2. Динаміка структури виробництва сільськогосподарської продукції в Україні (у постійних цінах 2016 р.),%

Джерело: складено автором за [7-8]

Виробництво продукції рослинництва за категоріями сільськогосподарських товаровиробників має інші характеристики. Діяльність сільськогосподарських підприємств переважно зосереджена на виробництві продукції рослинництва, яка у 2018 році становила 78,8% у структурі виробництва, тоді як у господарствах населення ці показники були на рівні 66,6% [7]. У свою чергу, у складі продукції рослинництва найбільшу питому вагу займають зернові та зернобобові культури – 36,3 %, технічні культури – 31,3 %, картопля, овочі та баштанні продовольчі культури – 25,0 % (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів виробництва сільськогосподарських культур у 2015-2021 рр., тис. т

Роки	Культури зернові та зернобобові	Буряк цукровий фабричний	Соняшник	Картопля	Культури овочеві	Культури плодові та ягідні
2015	60126	10331	11181	20839	9214	2153
2016	66088	14011	13627	21750	9415	2007
2017	61917	14882	12236	22208	9286	2048
2018	70057	13968	14165	22504	9440	2571
2019	75143	10205	15254	20269	9688	2119
2020	64933	9150	13110	20838	9653	2024
2021	86010	10854	16392	21356	9935	2125

Джерело: складено автором за [9-10]

Як показують дані таблиці 1, у 2021 році зросли обсяги виробництва усіх сільськогосподарських культур. Це було пов'язано із сприятливими природніми умовами, які склалися цього року та відповідно високим рівнем врожайності культу рослинництва. Ці фактори здійснювали вплив на вирощування інших культур, особливо на озимі види.

Крім того, збільшення виробництва продукції рослинництва також супроводжується підвищенням ефективності її виробництва. Отже, виробництво та реалізація більшості видів рослинницької продукції (за винятком польових овочів, картоплі та буряків) були рентабельними протягом досліджуваного періоду 2015-2020 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка рентабельності основних видів продукції рослинництва в Україні протягом 2015–2020 рр., %

Види продукції	Роки					
	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Зернові та зернобобові культури	42,6	37,8	25,0	24,7	11,8	20,0
Соняшник	78,4	61,9	41,3	32,5	23,5	39,4
Цукрові буряки фабричні	27,7	24,6	12,4	–11,4	-15,4	-13,5
Овочеві культури	32,0	15,3	9,9	13,3	2,8	8,0
Картопля	24,6	0,6	10,0	6,8	15,4	11,0
Плодові та ягідні культури	58,3	25,0	35,4	6,4	6,2	19,0
Виноград	92,9	71,4	51,6	22,6	-7,2	-16,2

Джерело: складено автором за [7; 11]

Упродовж 2015-2020 рр. рівень рентабельності рослинницької продукції характеризувався деяким коливаннями показників, проте в основному спостерігалася тенденція до його зростання. Так, у 2019 році збитковим було цукрових буряків (–15,4 %) та винограду (–7,2 %), а у 2020 році – цукрових буряків фабричних (–13,5 %) і винограду (–16,2 %). Найвищим серед усіх сільськогосподарських культур є показник рентабельності соняшнику, який у 2020 році складав 39,4 %, займаючи лідируючу позицію у структурі основних видів сільськогосподарських культур.

За останні роки трансформаційних перетворень в аграрному секторі економіки тваринництво зазнало найбільш значних змін. Тваринницька галузь продовжує залишатися найважливішою і необхідною галуззю сільського господарства, забезпечуючи виробництво високопоживних і дієтичних продовольчих товарів для населення країни, що впливає на підвищення його життєвого рівня, сировину для галузей промисловості, органічні добрива для землеробства тощо.

Відтак розвиток тваринництво залишається у складних умовах, що зумовлює пошук ефективних способів для подолання негативних явищ у галузі.

У період з 2015 по 2021 рік поголів’я сільськогосподарських тварин на всіх типах господарств України зменшилось, що призвело до зменшення виробництва продукції тваринництва (табл. 3). У 2021 році продукція тваринництва склала лише 15,9% від загальної вартості сільськогосподарської продукції.

Як видно з таблиці 2.3, виробництво різних продуктів тваринництва в Україні у 2021 р. порівняно з 2020 р. зменшилось, серед яких: молока – на 5,9 %, яєць – на 13 %, забійної маси м’яса – на 1,6 %. Щодо виробництва продукції тваринництва за категоріями господарств, то в 2021 році порівняно з 2020 роком у сільськогосподарських підприємствах також зменшилися обсяги виробництва тваринницької продукції усіх видів.

Таблиця 3

Виробництво продукції тваринництва за категоріями господарств України у 2015–2021 роках, тис. т

Продукція	Роки							2021 у % до 2020
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Господарства усіх категорій								
М'ясо (у забійній масі)	2322,6	2323,6	2318,2	2354,9	2492,4	2477,5	2438,3	98,4
Молоко	10615,4	10381,5	10280,5	10064,0	9663,2	9263,6	8713,9	94,1
Яйця, млн шт.	16782,9	15100,4	15505,8	16132,0	16677,5	16167,2	14071,3	87,0
	Сільськогосподарські підприємства							
М'ясо (у забійній масі)	1463,4	1489,9	1483,0	1533,6	1697,9	1704,0	1720,4	92,8
Молоко	2669,2	2705,6	2765,7	2755,5	2728,6	2761,2	2767,7	91,4
Яйця, млн шт.	9762,2	8067,6	8365,3	8900,3	9357,6	8913,5	7012,8	97,3
	Господарства населення							
М'ясо (у забійній масі)	859,2	833,7	835,2	821,3	794,5	773,5	717,9	92,8
Молоко	7946,2	7675,9	7514,8	7308,5	6934,6	6502,4	5946,2	91,4
Яйця, млн шт.	7020,7	7032,8	7140,5	7231,7	7319,9	7253,7	7058,5	97,3

Джерело: побудовано автором за даними [7; 11]

Основною перешкодою для скорочення виробництва тваринницької продукції може стати запровадження нових стандартів прийому молока, які заборонять роздрібну торгівлю так званого молока другого ґатунку згідно з угодою між Україною та ЄС. Виробництво продукції тваринництва господарствами населення свідчить про те, що в 2021 році порівняно з 2020 роком зменшився рівень виробництва м'яса (у забійній вазі) на 7,2 %; молока на 8,6 %; яєць – на 2,7 %.

Варто зазначити, що тенденції у тваринницькій галузі останніх років зумовлені нестабільністю та низькими закупівельними цінами на продукцію тваринництва, що унеможливлює стабільне рентабельне виробництво, недостатнім фінансовим забезпеченням та обмеженим доступом до кредитних ресурсів. Це обмежує інтенсивний розвиток виробництва та впровадження сучасних технологічних розробок. Рентабельність виробництва основної продукції тваринництва сільськогосподарських підприємств України наведена в табл. 4. Відзначаємо, що виробництво великої кількості продукції тваринництва протягом аналізованого періоду було збитковим, за винятком яєць, виробництво яких стало рентабельним лише у 2016 році.

Як показують дані таблиці 4, упродовж 2015–2021 років найвищий рівень збитковості виробництва продукції тваринництва характерний для виробництва м'яса вівців та кіз, який коливався від –26,6,9 % до –39,7 % у 2019 році, хоча у 2020 році цей показник знизився до рівня 39,4 %. Разом з тим, у 2020 році рентабельним було виробництво молока (20 %) та м'яса свиней (2,6 %).

Сьогодні, коли війна стає викликом для всієї національної економіки, агробізнес продовжує залишатися пріоритетним видом економічної діяльності. Станом на початок вересня 2022 року загальні збитки українських агропідприємств внаслідок війни склали 6,6 млрд доларів США. Результати аналітичного дослідження «Огляд втрат від війни в сільському господарстві України» підготовлено експертами Науково-

дослідного центру продовольства та землекористування (Інститут KSE) та Міністерства аграрної політики та продовольства України [12].

Таблиця 4

Динаміка рентабельності основних видів продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах України у 2015–2020 роках, %

Продукція тваринництва	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Молоко	12,7	18,6	26,9	16,1	20,6	20,4
Велика рогата худоба на м'ясо	–16,9	–23,2	3,4	–17,7	-27,1	-24,2
Свині на м'ясо	12,6	–4,1	3,5	6,9	4,7	2,6
Вівці та кози на м'ясо	–26,6	–31,5	–39,6	–16,6	-39,7	-39,4
Птиця на м'ясо	–5,4	3,4	7,0	5,7	-3,7	-0,2
Яйця курячі	60,9	0,5	–9,0	5,4	-23,5	-19,2

Джерело: складено автором за [7, с. 164]

Зазначений розмір збитків є розподіленим за такими категоріями:

- сільськогосподарська техніка, 84 200 одиниць якої повністю або частково пошкоджено - вартістю 2,9 мільярда доларів. США;

- зернові склади (пошкоджені або зруйновані, при зберіганні загальна ємність 9,4 млн. тонн – 1,91 млрд. дол. США. Звертаємо вашу увагу, що в цю суму не входять потужності, які не можуть бути використані через тимчасову окупацію території;

- тваринницька галузь, у якій внаслідок російської агресії знищено 400 тис. бджолосімей, 95 тис. кіз та овець, 212 тис. голів великої рогатої худоби, 507 тис. свиней та майже 11,7 тис. голів птиці – на 362,5 млн дол. США; сільськогосподарська техніка, з якої 84,2 тис. одиниць техніки та устаткування повністю або частково пошкоджені – 2,9 млрд дол. США;

- зернові склади (пошкоджені або зруйновані, при зберіганні загальна ємність 9,4 млн. тонн – 1,91 млрд. дол. США. Звертаємо вашу увагу, що в цю суму не входять потужності, які не можуть бути використані через тимчасову окупацію території;

- тваринницька галузь, у якій внаслідок російської агресії знищено 400 тис. бджолосімей, 95 тис. кіз та овець, 212 тис. голів великої рогатої худоби, 507 тис. свиней та майже 11,7 тис. голів птиці – на 362,5 млн дол. США;

- фактори виробництва (знищено та викрадено 60 тис. тонн шкідливих речовин, 124 тис. тонн добрив, 11,5 млн. літрів пального) - 95,4 млн. дол. США;

- промислова продукція, знищена або вкрадена в результаті загального вторгнення (2,8 млн тонн зернових і 1,2 млн тонн олійних культур) – 1,9 млрд дол. США.

Блокада морських портів у роки війни суттєво вплинула на розвиток сільськогосподарської торгівлі, що призвело до значного скорочення експорту сільськогосподарської продукції з 6-7 млн. тонн на місяць до 1,5 млн. тонн.

За попередніми оцінками Всесвітньої продовольчої організації ООН (FAO), прямі втрати активів сільськогосподарських підприємств можуть сягнути 6,5 мільярдів доларів США. США. До теперішнього часу знищено близько 5% сільськогосподарських угідь, з них: втрати орних земель становлять більше 25 %, зрошуваних земель – більше 70%, ягідників – близько 25%, садів – 20% [13].

Надано загальну характеристику впливу війни на розвиток сільськогосподарських підприємств України за основними викликами та можливостями рис. 3.

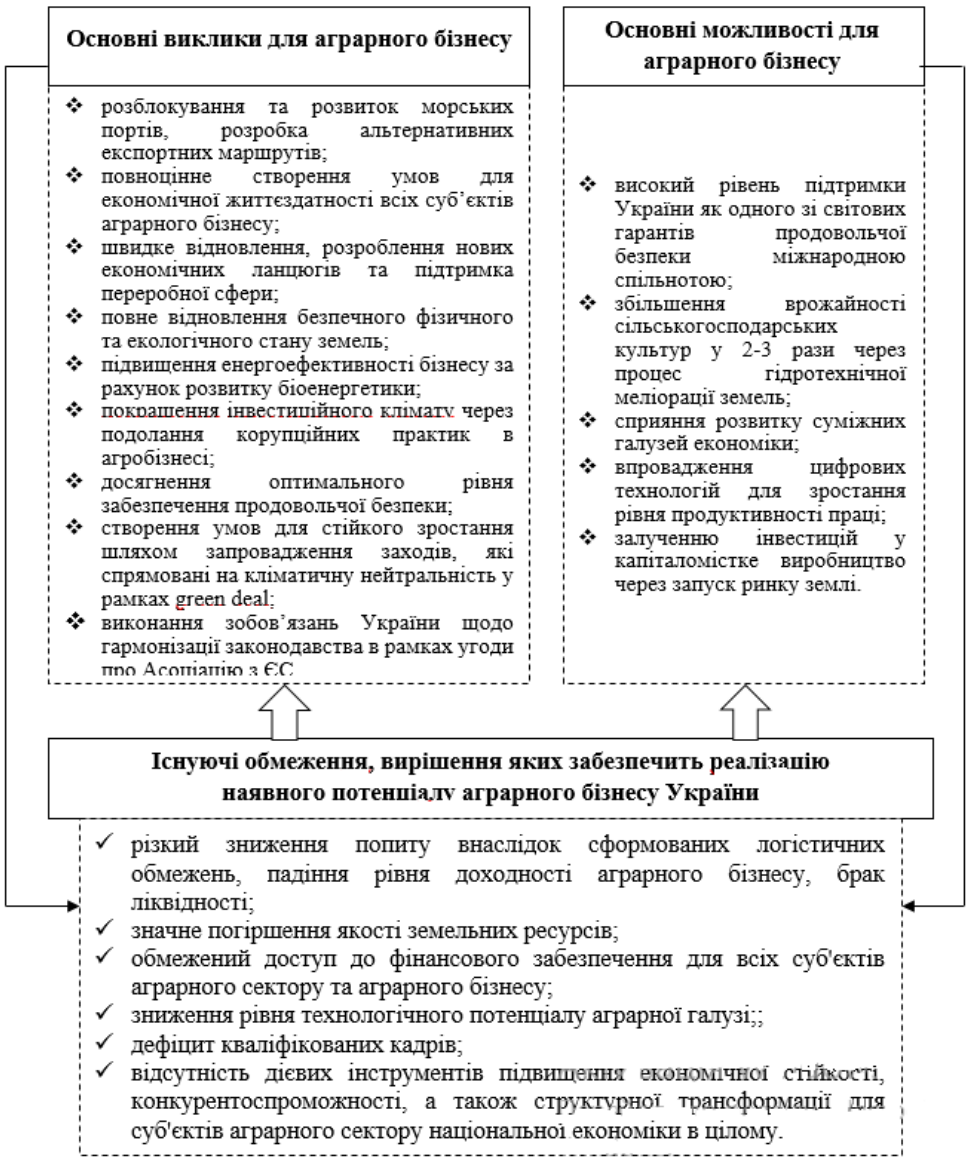

Рис. 3. Оцінка впливу війни на стан розвитку аграрного сектору економіки України

Джерело: побудовано автором

Сформовані тенденції зумовили зростання вартості виробництва аграрної продукції внаслідок значного зростання цін на добрива, пальне та насіння. Внаслідок пошкодження

та замінування великі площі земель стали небезпечними для здійснення виробничої діяльності. Разом з тим, істотних руйнувань зазнали такі об'єкти інфраструктури, як сільськогосподарської, енергетичної, складської, транспортної, переробної промисловості тощо.

Внаслідок фізичного руйнування аграрних підприємств в зоні ведення бойових дій спрогнозовано втрата до 30 % поголів'я тварин. Окрім того, залишилися невирішеними виклики, які були актуальними ще до початку війни: складність підключення до інженерних мереж, захисні бар'єри при виході на ринки зарубіжних країн, незавершений процес адаптації законодавства до норм ЄС окремих сферах, проблеми з блокуванням податкових накладних, невідповідність потужностей по доставці аграрної продукції зростаючим потребам аграрних товаровиробників.

Отже, аграрна економіка є важливою частиною економіки, і її розвиток і підвищення ролі у зміцненні конкурентоспроможності країни залежить від покращення макроекономічних характеристик, умов, активізованих галузевими та регіональними особливостями, в яких працюють основні економіки. Складові аграрного сектора. Виявлені макроекономічні характеристики є лише передумовами для забезпечення розвитку аграрної економіки України в умовах євроінтеграції.

---

1. Данилишин Б.М. Наукові нариси з економіки природокористування: монографія. Київ : РВПС України НАН України, 2008. 347 с.
2. Долішній М.І., Топіха В.І. та ін. Ринок продовольства України в аспектах СОТ. Миколаїв: МДАУ, 2006. 234 с.
3. Геєць В.М., Семеноженко В.П. Стратегічні виклики 21 століття у суспільстві та економіці України. Київ: ФОЕНІКС, 2007, 325 с.
4. Senyshyn, O. S., Kundytskyj, O.O., Klepanchuk, O. An index analysis for the assessment of the competitiveness of food products in Ukraine. *Journal of Competitiveness: scientific periodical journal*, Issue 11(2). Czech Republic: Tomas Bata University in Zlin Centre. 130-143. 2019. Retrieved from: http://doi.org/10.7441/ joc.2019.02.09.
5. Урба С.І. Аграрний сектор у системі забезпечення економічної безпеки в Україні: проблеми теорії та практики. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2019. 460 с.
6. Eurostat. Official web-site. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/home (дата звернення: 02.11.2023).
7. Сільське господарство України за 2021 рік: стат. зб. / відп. за вип. О.М. Прокопенко ; Держ. служба статистики України. Київ, 2022. 222 с.
8. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL:https://ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 14.11.2023).
9. Рослинництво України: стат. зб. / відп. за вип. О.М. Прокопенко; Держ. служба статистики України. Київ, 2019. 220 с.
10. Рослинництво України: стат. зб. / відп. за вип. О.М. Прокопенко; Держ. служба статистики України. Київ, 2022. 183 с.
11. Сільське господарство України за 2018 рік: стат. зб. / відп. за вип. О.М. Прокопенко; Держ. служба статистики України. Київ, 2019. 235 с.
12. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. URL: https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kse.ua/wp-content/ uploads/2022/06/Damages_report_issue1_ua-1.pdf (дата звернення: 17.11.2023).
13. Загальні збитки від війни в сільському господарстві України сягнули 4,3 млрд дол. США. Агроцентр. 2022. URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr/ (дата звернення: 08.11.2023).

References

1. Danylyshyn, B.M. (2008). *Naukovi narysy z ekonomiky pryrodokorystuvannia* [Scientific essays on economy of the use of natural resources]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy. 347 p.
2. Dolishnij, M.I., Topikha, V.I., Buljuk ,V.V., Romanova, V.A. (2006). *Rynok prodovoljstva Ukrajiny v aspektakh SOT* [Ukraine's food market in the WTO]. Mykolajiv: MDAU. (in Ukrainian).
3. Gejets, V.M., Semenozhenko, V.P. (Eds.). (2007). Strategic challenges of the 21st century to the society and economy of Ukraine. Kyiv: *Phoenix*. 325 p.
4. Senyshyn, O. S., Kundytskyj, O.O., Klepanchuk, O. (2019). An index analysis for the assessment of the competitiveness of food products in Ukraine // *Journal of Competitiveness: scientific periodical journal*, Issue 11(2). Czech Republic: Tomas Bata University in Zlin Centre. 130-143. Retrieved from: http://doi.org/10.7441/ joc.2019.02.09. (accessed 16 November 2023).
5. Urba, S.I. (2019). Agrarian sector in the system of ensuring economic security of Ukraine: problems of theory and practice. Lviv: *LNU named after Ivan Franko.* 460 p.
6. Eurostat. Official web-site. Retrieved from: https:// ec.europa.eu/eurostat/home (accessed 2 November 2023).
7. Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy (2022). Silske hospodarstvo Ukrainy za 2021 rik. Kyiv.
8. Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua. (accessed 20 November 2023).
9. Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Roslynnytstvo Ukrainy Ukrainy za 2018 rik. Kyiv.
10. Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy (2022). Roslynnytstvo Ukrainy Ukrainy za 2021 rik. Kyiv.
11. Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Silske hospodarstvo Ukrainy za 2018 rik. Kyiv.
12. Ohliad zbytkiv vid viiny v silskomu hospodarstvi Ukrainy. Retrieved from: https:// efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kse.ua/wp-content/ uploads/ 2022/06/ Damages_report_issue1_ua-1.pdf/
13. Zahalni zbytky vid viiny v silskomu hospodarstvi Ukrainy siahnuly 4,3 mlrd dol. SShA. *Ahrotsentr.* 2022. . Retrieved from: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr/

IMPACT OF THE WAR ON THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL BUSINESS IN UKRAINE

Svitlana Urba[1], Oksana Senyshyn[2]

Ivan Franko National University of Lviv,
79008 Lviv, 18 Svobody Avenue
[1]e-mail: svitlana.urba@lnu.edu.ua, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1778-8845
[2]e-mail: oksana.senyshyn@lnu.edu.ua, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5089-2591

Abstract. The article examines the peculiarities and necessity of researching the problems of agrarian business development in Ukraine. It is noted that an important indicator for assessing the scale of development of the agricultural sector is its resource potential. The land and resource potential of Ukraine is considered the primary foundation of the national economy, and in agriculture - the main factor of production. The author emphasized that crop production is an important branch of agriculture, which today has special specific properties

expressed in high competitiveness. It has been investigated that the livestock industry is in a stage of moderate decline, which is caused by the unstable and low level of purchase prices for livestock products, which makes sustainable profitable production impossible, insufficient financial support and limited access to credit resources, which restrains the intensive development of production and the introduction of modern technological developments. An assessment of the impact of the war on the state of development of the agricultural sector of the Ukrainian economy was made. As a result of the physical destruction of agricultural enterprises in the war zone, a loss of up to 30% of the livestock is predicted. In addition, challenges that were relevant even before the start of the war remained unresolved: the difficulty of connecting to engineering networks, protective barriers when entering the markets of foreign countries, the unfinished process of adapting legislation to EU norms in certain areas, problems with blocking tax invoices, capacity mismatch regarding the delivery of agricultural products to the growing needs of agricultural producers.

Keywords: agrarian business, agriculture, crop production, animal husbandry, profitability of agricultural products, influence of military operations.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2023
Прийнята до друку 29.11.2023